

УДК 657.6.012.16:347.78:004.738.5

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-5-27>

Ткачук Г.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і підприємництва
Державного університету «Житомирська політехніка»

Пірог О.В.

кандидат технічних наук,
магістрант кафедри менеджменту і підприємництва
Державного університету «Житомирська політехніка»

Tkachuk Hanna

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Entrepreneurship,
Zhytomyr Polytechnic State University

Piroh Oleksandr

Candidate of Sciences (Technical),
Graduate Student of the Department of Management and Entrepreneurship,
Zhytomyr Polytechnic State University

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС АУДИТУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ВЕБСАЙТІВ)

REGULATORY PROBLEMS IN THE AUDIT OF INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS (WEBSITES)

В умовах інформаційної економіки, що розвивається високими темпами, одним із найдинамічніших ринків є ринок інтелектуальної власності на вебсайти. Законодавча база України не дає чітких критеріїв оцінки об'єктів інтелектуальної власності (вебсайтів) та не встановлює достатніх стандартів їх обліку, тоді як у всьому світі саме вебсайти становлять значну цінність активів багатьох фірм. У статті досліджено нормативно-правові засади права власності на об'єкти інтелектуальної власності (вебсайти) та стандарти їх обліку. Визначено, що власник вебсайту може захищати свої права на контент сайту (текстовий, аудіо, відео, графічний), тобто на невикористання цього контенту на інших сайтах у мережі Інтернет. Проаналізовано таке явище, як кіберсквотинг, та права власності на торгові марки. Показано причини недостатнього обліку вебсайтів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, вебсайт, облік, кіберсквотинг, торгова марка.

В условиях развивающейся высокими темпами информационной экономики одним из самых динамичных рынков является рынок интеллектуальной собственности на веб-сайты. Законодательная база Украины не дает четких критериев оценки объектов интеллектуальной собственности (веб-сайтов) и не устанавливает достаточных стандартов их учета, в то время как во всем мире именно сайты составляют значительную ценность активов многих компаний. В статье исследованы нормативно-правовые основы права собственности на объекты интеллектуальной собственности (веб-сайты) и стандарта их учета. Определено, что владелец сайта может защищать свои права на контент сайта (текстовый, аудио, видео, графический), т. е. на неиспользование этого контента на других сайтах в сети Интернет. Проанализировано такое явление, как киберсквоттинг, и права собственности на торговые марки. Показаны причины недостаточного учета веб-сайтов.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, веб-сайт, учет, киберсквоттинг, торговая марка.

One of the most dynamic markets in a fast-paced information economy is the market of intellectual property for websites. The Ukrainian legislation does not provide clear criteria for the evaluation of intellectual property (websites) and does not set sufficient standards for their accounting, while worldwide, websites are a significant asset to many businesses. The article explores the legal principles of ownership of intellectual property (websites) and their accounting standards. The article analyzes the normative acts that define the legal definition of key terms, regulate websites accounting, evaluation process. The Civil Code of Ukraine has been investigated and the types of property rights to different elements of the website can be determined. The Law of Ukraine On Copyright and Related Rights analysis showed which website content parts are under its protection and which are not. It also have definitions of website, webpage, website owner, webpage owner. The Laws of Ukraine On Telecommunications and On Protection of Rights to Trademarks for Goods and Services define such concepts as domain, domain name. The article

analyzes the history and current state of the domain name system administration in Ukraine. The cybersquatting phenomenon and the government legislative counteract actions this have been analyzed. The accounting standard "Intangible assets" defines the concept of "intangible assets". Intangible assets are accounted for in several groups. A separate group can be used to account for websites. This standard specifies the conditions under which assets similar to websites should be shown in the balance sheet. The article highlights the realities of accounting for websites and the shortcomings of a standard that result in websites not being displayed in balance or costing them significantly different from the market. The Law of Ukraine On Appraisal of Property, Property Rights and Professional Appraisal Activity in Ukraine regulates property valuation. It indicates the compulsory cases of such assessment. There is a general property valuation methodology that also defines approaches to the valuation of intangible assets and the basic methods for valuation. Website evaluation techniques were searched.

Keywords: *intellectual property, website, accounting, cybersquatting, trademark.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах інформаційної економіки, що розвивається високими темпами, одним із найдинамічніших ринків є ринок інтелектуальної власності на вебсайти. Недосконалість методів їх обліку, оцінки призвела до значних складностей в аудиті таких компаній та появи корупційних ризиків під час надання послуг державним органам, тоді як у всьому світі саме вебсайти становлять значну цінність активів багатьох фірм.

Натомість законодавча база України не дає чітких критеріїв оцінки об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ) (вебсайт) та не встановлює достатніх стандартів їх обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Методам оцінки ОІВ широку увагу приділили Е. Шипова та О. Чукурна, правові аспекти регулювання ОІВ розглядали М. Гура, А. Серго, С. Бабкін, В. Наумов.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У дослідженнях, присвячених аудиті об'єктів інтелектуальної власності, проблеми специфіки нормативно-правових аспектів аудиту вебсайтів практично не розглядаються. Також поза увагою залишається вплив правового регулювання ОІВ (вебсайтів) на їх облік та аудит.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно із Цивільним кодексом України, інтелектуальна власність – це права на результати інтелектуальної діяльності людини, тобто на: художні та літературні твори; комп'ютерні програми та бази; фонограми, виконання, відеограми, передачі мовлення; наукові відкриття; корисні моделі, винаходи, промислові зразки; компонування мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; породи тварин, сорти рослин; торговельні марки, фірмові найменування, знаки для товарів і послуг, географічні назви; комерційну таємницю [1].

До такого виду інтелектуальної власності, як вебсайти, можливо застосувати право власності на два аспекти: авторське право на контент (наповнення) сайту (текстовий, графічний та аудіовізуальний), його дизайн та програмні рішення, а також право на домен та логотип як право на зареєстрований товарний знак.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» захищає авторські права авторів контенту

сайту або його власників [2]. Під охорону цього Закону підпадають такі частини контенту вебсайту, як:

- письмові твори публіцистичного, белетристичного, наукового, технічного або іншого характеру (текстове наповнення сайту);
- комп'ютерні програми (унікальні програмні рішення);
- бази даних;
- аудіовізуальні твори;
- фотографічні твори;
- ілюстрації, карти.

Цей Закон також визначає, що не є об'єктами охорони новини, офіційні документи, державні символи, розклади руху транспорту.

Закон надає визначення декільком термінам:

- вебсайт – сукупність даних, електронної інформації, інших об'єктів авторського права, об'єднаних адресою та/або обліковим записом власника, доступ до яких відбувається через Інтернет;
- вебсторінка – складова частина вебсайту, що може в собі містити дані, електронну інформацію, інші об'єкти авторського права;
- власник вебсайту – особа, що володіє обліковим записом вебсайту. За відсутності доказів власником вебсайту вважається реєстрант доменного імені та/або отримувач послуг хостингу;
- власник вебсторінки – особа, що володіє обліковим записом вебсторінки. Власник вебсайту не є власником вебсторінки, якщо окремий власник вебсторінки володіє окремим обліковим записом на сайті, що дає йому змогу незалежно розміщувати інформацію на своїй вебсторінці.

Згідно із цим Законом, автор і/або власник контенту вебсайту може захищати свої права на контент сайту, тобто на невикористання цього контенту на інших сайтах в мережі Інтернет. Такий захист дуже важливий із погляду просування сайту в пошукових системах, які надають перевагу саме унікальному контенту.

Відповідно до Закону України «Про телекомунікації», домен – частина адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує [3].

Так склалося, що адміністрування системи доменних імен зазвичай здійснювали неурядові організації.

Домени верхнього рівня (наприклад, .ua) адмініструє «Інтернет-корпорація з присвоєння імен та номерів» (ICANN). Вона розробила правила делегування доменних імен верхнього рівня. ICANN є реєстратором нульового (кореневого) домену та установлює правила реєстрації в міжнародних до-

менах (наприклад, .com, .info). Правила реєстрації національних доменів установлюються реєстраторами та/або державними органами країн, яким вони делеговані ICANN. До певного часу саме реєстратори вирішували спори щодо доменних імен. Сьогодні реєстратори виступають лише як свідки або експерти у суді.

В Україні до 22.07.2003 адміністратором публічного домену UA було ТОВ «Хостмастер», згідно з договором «Про передачу адміністративних повноважень», укладеним між громадянами України Дмитром Кохманюком і Ігорем Свиридовим та ICANN.

Комерційна організація надає право оренди на визначений термін доменного імені. Й той, хто зареєструє доменне ім'я, першим має право на користування ним на визначений договором термін та первинне право на продовження його оренди. Ця ситуація призвела до такого явища, як кіберсквоттінг.

Кіберсквоттери заробляють на перепродажу «привабливих» доменних імен. Вони, зважаючи на невелику ціну оренди доменних імен, скупають велику кількість імен, що можуть у подальшому користуватися попитом, а потім збувають їх за більшою ціною. Це можуть бути зареєстровані торгові марки, що охороняються законом, але, зважаючи на обсяги судових витрат, правласнику іноді вигідніше заплатити кіберсквоттеру та врегулювати спір у позасудовому порядку.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» визначає термін «доменне ім'я» як ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів у мережі Інтернеті [4]. Згідно із цим Законом, порушенням прав власника вважається використання без його згоди в доменних іменах зареєстрованих товарних знаків.

Останнім часом постійно збільшується кількість конфліктів, пов'язаних із використанням доменних імен. Це зумовлено тим, що доменні імена використовуються для ідентифікації у мережі Інтернет, виконуючи функції, що притаманні засобам індивідуалізації. Водночас самі доменні імена за законодавством багатьох країн, і зокрема України, не вважаються об'єктами інтелектуальної власності. Нині порушуються права інтелектуальної власності на торговельні марки.

Проте 22.07.2003 Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про адміністрування домену UA», яким ці повноваження передано об'єднанню підприємств «Український мережевий інформаційний центр» [5].

Згідно з правилами домену UA для захисту інтелектуальної власності доменні імена другого рівня зони UA делегуються тільки, коли відповідне доменне ім'я збігається з товарним знаком, права на використання якого зареєстровано.

Діяльність із проведення оцінки регулюється Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» [6]. Згідно із цим Законом, оцінка майна – це процес визначення його вартості на дату оцінки. Обов'язковими випадками, в яких проводиться оцінка майна, є:

– створення підприємства з використанням державного майна;

- ліквідація, банкрутство, реорганізація державних підприємств;
- виділення частки з державного майна;
- застава державного майна;
- приватизація державного майна;
- оренда, обмін, страхування державного майна;
- переоцінка основних фондів у цілях бухгалтерського обліку;
- оподаткування майна;
- відшкодування збитків;
- за рішенням суду.

Загальна методика оцінки майна затверджена Постановою КМУ [7]. Згідно із цим нормативним актом, нематеріальні активи оцінюються із застосуванням незалежної оцінки пооб'єктно на основі дохідно-го та витратного підходів.

Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» затверджений Постановою КМУ. Згідно із ним, нематеріальні активи – це об'єкти оцінки, що не мають матеріальної форми та надають економічні вигоди. Для оцінки майна використовуються три основні підходи: витратний, дохідний та порівняльний.

Витратний підхід визначає вартість об'єкта на рівні витрат на його відновлення або заміщення, таким чином, його основними методами є методи прямого відтворення та заміщення.

За дохідним підходом вартість об'єкта оцінки визначається рівнем доходів від найбільш ефективного його використання. Та основними його методами є метод прямої капіталізації та дисконтування грошового потоку.

Порівняльний підхід ґрунтується на аналізі цін на подібне майно та корегуванні за відмінностями.

В Україні оцінка ОІВ регулюється бухгалтерським стандартом, який відносить ОІВ до нематеріальних активів [8]. Перелік нематеріальних активів ширший за ОІВ.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» дає визначення поняття «нематеріальний актив», згідно з яким визначальними чинниками є відсутність матеріальної форми та можливість ідентифікації.

Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться за декількома визначеними групами. Одна з них – авторське право та суміжні з ним права, до яких відносяться права на літературні, художні, музичні твори, відео, комп'ютерні програми та бази даних. Тут можуть бути згруповані права на текстовий, музичний, відеоконтент сайтів, права на дизайн та код сайту та бази даних. Таким чином, ця група може застосовуватися для обліку вебсайтів.

Згідно з положенням, придбаний, отриманий або розроблений власними силами нематеріальний актив треба відображати у балансі, якщо є ймовірність одержання вигід від нього та якщо є можливість отримання його достовірної вартості.

Якщо виготовлення сайту було віддано на аутсорсинг, то визначити його вартість можна, але не завжди вебсайт ставлять на баланс у зв'язку з невизначеністю одержання вигід від нього. Для сайту, виготовленого власними силами, як правило, важко оцінити навіть вартість розроблення.

Також у положенні визначено, що витрати на дослідження, рекламу, просування, брендування не визнаються нематеріальними активами, а підлягають відображенню у складі витрат звітного періоду. Якраз ці витрати суттєво впливають на ринкову вартість вебсайту. Їх включення до поточних витрат значно знижує балансову вартість сайту у разі його відображення у балансі за первісною вартістю.

У зв'язку з приведеними причинами вебсайти, як правило, не ставлять на балансовий облік, а якщо це відбувається, то балансова вартість суттєво відрізняється від ринкової.

Згідно з положенням, підприємство може здійснювати переоцінку нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. Пошук методик і конкретних процедур оцінки/переоцінки вебсайтів було проведено у реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції серед законів і підзаконних актів, що регулюють оціночну діяльність в Україні, та в науковій літературі з даної теми. У результаті здійсненого дослідження методик оцінки/переоцінки вебсайтів не було знайдено.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, провівши дослідження нормативно-правових засад права власності на ОІВ (вебсайти) та стандартів їх обліку, можемо стверджувати таке. Згідно з чинним законодавством, власник вебсайту може захищати свої права на контент сайту (текстовий, аудіо, відео, графічний), тобто на невикористання цього контенту на інших сайтах в мережі Інтернет. Такий захист дуже важливий із погляду просування сайту в пошукових системах. Постійно збільшується кількість конфліктів, пов'язаних із використанням доменних імен та таким явищем, як кіберсквотинг. Доменні імена не вважаються об'єктами інтелектуальної власності. Нині порушуються права інтелектуальної власності на торговельні марки.

Визначити реальну вартість вебсайту досить складно або існує невизначеність одержання вигід від нього. Витрати на дослідження, рекламу, просування підлягають відображенню у складі витрат звітного періоду. А ці витрати суттєво впливають на ринкову вартість вебсайту. У зв'язку з приведеними причинами вебсайти, як правило, не ставлять на балансовий облік, а якщо це відбувається, то балансова вартість суттєво відрізняється від ринкової.

Проведене дослідження продемонструвало особливості існуючої української нормативно-правової бази стосовно аудиту вебсайтів як об'єктів інтелектуальної власності. Було виявлено наявність законодавчих проблем обліку й оцінки вебсайтів, відсутність методик їх оцінки/переоцінки.

Результати дослідження можна використовувати для розроблення методики аудиту вебсайтів, урегулювання законодавчої бази.

Бібліографічний список:

1. Цивільний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.10.2019).
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 20.10.2019).

3. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. URL : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (дата звернення: 20.10.2019).
4. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 20.10.2019).
5. Про адміністрування домену.UA : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 липня 2003 р. № 447-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/2266187> (дата звернення: 20.10.2019).
6. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення: 20.10.2019).
7. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-p> (дата звернення: 20.10.2019).
8. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242, зі змінами та доповненнями від 01.01.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (дата звернення: 20.10.2019).
9. Головатюк М.С. Оцінка нерухомого й рухомого майна та об'єктів інтелектуальної власності: Нормативно-правові акти та роз'яснення. Київ, 2008. 464 с.
10. Про затвердження Методики оцінки майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. № 1891. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-p> (дата звернення: 20.10.2019).
11. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 20.10.2019).
12. Самусь А. Проблеми правової охорони доменних імен за законодавством України. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 7. С. 54–58.

References:

1. *Cyvilnyj kodeks Ukrajinjy* [The Civil Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
2. *Pro avtorsjke pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrajinjy vid 23.12.1993 № 3792-XII* [The Law of Ukraine On Copyright and Related Rights 23.12.1993 № 3792-XII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
3. *Pro telekomunikaciji: Zakon Ukrajinjy vid 18.11.2003 № 1280-IV* [The Law of Ukraine On Telecommunications 18.11.2003 № 1280-IV]. Available at: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (accessed 20.10.2019) (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
4. *Pro okhoronu prav na znaky dlja tovariv i poslugh: Zakon Ukrajinjy vid 15.12.1993 № 3689-XII* [The Law of Ukraine On Protection of Rights to Trademarks for Goods and Services 15.12.1993 № 3689-XII]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
5. *Pro administruvannja domenu.UA: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrajinjy vid 22 lypnja 2003 r. № 447-p* [Cabinet of Ministers of Ukraine Order On.UA Domain Administration 22.07.2003 № 447-p]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/2266187> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
6. *Pro ocinku majna, majnovykh prav ta profesijnju ocinochnu dijalnistj v Ukrajinj: Zakon Ukrajinjy vid 12.07.2001 № 2658-III* [The Law of Ukraine On Appraisal of Property, Property Rights and Professional Appraisal Activity in Ukraine 12.07.2001 № 2658-III]. Available at:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
7. Pro zatverdzhennja Nacionaljnogho standartu № 1 "Zaghaljni zasady ocinky majna i majnovykh prav": Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.09.2003 № 1440 [Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution On Approval of National Standard № 1 "General Principles of Property and Property Rights Valuation" 10.09.2003 № 1440]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-p> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
 8. Pro zatverdzhennja Polozhennja (standartu) bukhghalters'jkogho obliku 8 "Nematerialjni aktyvy": Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 18.10.1999 № 242 [Finance Ministry of Ukraine Order On Approval of Accounting Standard 8 "Intangible Assets" 18.10.1999 № 242]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
 9. Gholovatjuk M. S. (2008) *Ocinka nerukhomogho j rukhomogho majna ta ob'ektiv intelektualnoji vlasnosti: Normativno-pravovi akty ta roz'jasnennja* [Valuation of immovable and movable property and intellectual property: Regulatory acts and clarifications.]. Kyiv, 464 p. (in Ukrainian)
 10. Pro zatverdzhennja Metodyky ocinky majna: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 ghrudnja 2003 r. № 1891 [Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution On Approval of the Property Valuation Methods 10.12.2003 № 1891]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-p> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
 11. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 № 3687-XII [The Law of Ukraine On Protection of Rights to Inventions and Utility Models 15.12.1993 № 3687-XII]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (accessed 20.10.2019) (in Ukrainian)
 12. Samusj A. (2018) Problemy pravovoji okhorony domennykh imen za zakonodavstvom Ukrainy [Domain names legal protection problems under the Ukraine legislation]. *Pidpryjemstvo, ghospodarstvo i pravo* [Entrepreneurship, Economy and Law], no. 7, pp. 54-58. (in Ukrainian)